

AMAD

9031/100/01/01

Ministerie van Defensie
Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 318 79 51

- Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/92/095/3768	01 oktober 1992

Onderwerp
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 71/92)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in de voormalige Joegoslavische federatie.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Militaire Inlichtingen

Bijlagen	Bezoekadres	Doorkiesnummer
één	Kalvermarkt 28	318 6634
	's-Gravenhage	

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

DDK-31NET

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/92/095/3768, d.d. 01 oktober 1992

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. AMAD

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

71/92

(Afgesloten 011200 OKT 1992)

Bosnië-Herzegovina

De gevechten in de omstreken delen van Bosnië-Herzegovina zijn ook de afgelopen dagen voortgezet. Er zijn aanwijzingen dat Servische strijdgroepen, waarschijnlijk in samenwerking met in de republiek achtergebleven voormalige JNA-eenheden, een offensief hebben uitgevoerd in de omgeving van Gradacac. Doel was waarschijnlijk de Servische oost-westcorridor te herstellen. Het is niet duidelijk in hoeverre dit streven geslaagd is. Er zijn echter meldingen dat in het dal van de Sava op diverse plaatsen zware strijd woedt; dit kan wijzen op een zuidelijk gericht Kroatisch tegenoffensief. Ook rond Sarajevo zouden de Serviërs offensieve acties hebben ingezet, vooral gericht tegen de Moslim-wijken.

Na overleg met de internationale bemiddelaars Owen en Vance heeft de Bosnische president Izetbegovic verklaard dat de luchtbrug op Sarajevo op zeer korte termijn zal worden heropend. Een bevestiging hiervan ontbreekt echter vooralsnog. Vorige week hadden UNHCR-functionarissen nog gewezen op de praktische problemen bij het garanderen van de veiligheid van de hulpvluchten.

Izetbegovic heeft zijn instemming betuigd met het reeds eerder gepresenteerde voorstel van Vance en Owen om Sarajevo volledig te demilitariseren. Hij noemde dit echter slechts een eerste stap op weg naar een effectief bestand. Volgens Izetbegovic kunnen alleen onderhandelingen of een buitenlandse militaire interventie leiden tot een beëindiging van de strijd. In dat kader bekritiseerde hij nogmaals de "weinig effectieve" opstelling van de EG in de Joegoslaviëse crisis. Overigens herhaalde hij zijn weigering om direkt te onderhandelen met de leider van de Bosnische Serviërs, Karadzic, die hij opnieuw als oorlogsmisdadiger bestempelde.

Internationale vredesinspanningen

Naar verluidt bestaat er in belangrijke mate overeenstemming tussen de bemiddelaars Vance en Owen en het VN-secretariaat over de instelling van een verbod op militaire vluchten boven Bosnië-Herzegovina, met uitzondering van vluchten in het kader van de luchtbrug. Een dergelijk verbod is ook de afgelopen dagen besproken met de diverse partijen in Genève. Aangezien in de praktijk alleen de Serviërs over een luchtwapen beschikken, blijven zij het vliegverbod verwerpen. Karadzic had in dat verband afgelopen week reeds gezinspeeld op verdere stappen in de richting van aansluiting van "zijn" gebieden bij Servië, als het toch tot een vliegverbod komt. Desondanks is het waarschijnlijk dat de Veiligheidsraad op relatief korte termijn een dergelijk verbod zal instellen. Vermoedelijk zal daarbij nog geen beslissing worden genomen over de vraag hoe op overtredingen dient te worden gereageerd. Zoals reeds eerder gemeld, kan het verbod leiden tot een groeiende buitenlandse militaire betrokkenheid bij het conflict in Bosnië-Herzegovina.

Federaal premier Panic is eerder deze week naar Washington gereisd om hervatting van de olieleveranties aan "Joegoslavië" te bepleiten. Panic heeft de afgelopen weken herhaaldelijk de mening verkondigd dat zijn land in belangrijke

mate aan de voorwaarden voor opheffing van de internationale sancties heeft voldaan. De Amerikaanse autoriteiten hebben benadrukt dat zij het hervormingsstreven van Panic ondersteunen, maar de strafmaatregelen zullen handhaven tot de Servische betrokkenheid bij de gevechten in Bosnië-Herzegovina aantoonbaar zal zijn afgenomen. Dit vormt een tegenslag voor Panic, die in zijn machtsstrijd met de conservatieven onder leiding van de Servische president Milosevic behoefte heeft aan concrete stappen die hem in staat stellen het "Joegoslavische" electoraat aan te tonen dat zijn beleid resultaat oplevert.

De Amerikaanse Senaat heeft in een recente resolutie de president gemachtigd tot het verlenen van militaire hulp aan Bosnië-Herzegovina. Daarbij werd gesteld dat het embargo op wapenleveranties op Bosnië moet worden opgeheven, omdat dit het materiële overwicht van de Serviërs bestendigt. Overigens gaat het hier om een principe-machtiging, die niet zonder meer inhoudt dat de VS nu ook daadwerkelijk militaire bijstand aan Bosnië-Herzegovina zal gaan verlenen.

De presidenten van Kroatië en Bosnië-Herzegovina, Tudjman en Izetbegovic, hebben de oprichting aangekondigd van een gezamenlijke commissie die gaat werken aan de formulering van een "nieuwe Bosnische politieke en territoriale ordening". Nadere details werden niet bekend gemaakt. De aankondiging is desondanks opmerkelijk, omdat Kroaten en Moslims op het oog onverenigbare concepten hanteren voor de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina. De Bosnische Kroaten betonen zich voorstander van verregaande autonomie voor op etnische basis gevormde kantons. Er zijn zelfs aanwijzingen dat zij, in nauwe samenwerking met Tudjman, op lange termijn feitelijk de aansluiting van de "Kroatische" gebieden bij Kroatië beogen. Dit is strijdig met het streven van Izetbegovic, dat is gericht op het behouden van de territoriale integriteit en een centraal bestuursstelsel in de republiek. Ondanks deze tegenstelling is er sprake van toenemende Kroatisch-Bosnische politieke en militaire samenwerking. Zo kondigden beide presidenten enkele weken geleden een verdere coördinatie van de wederzijdse defensie-inspanningen aan. Tegelijkertijd is het aantal meldingen van botsingen tussen Kroaten en Moslims in Bosnië-Herzegovina afgenomen. Het is denkbaar dat Izetbegovic heeft ingestemd met Kroatische eisen tot autonomie voor de Kroatische delen van Bosnië-Herzegovina. Het is echter ook mogelijk dat Tudjman op grond van de recente militaire successen van de Moslims heeft besloten het bondgenootschap te intensiveren.

Servië/Montenegro

Het Economisch Comité van de NAVO heeft recentelijk een studie gepubliceerd over de effecten van de sancties op de economieën van Servië en Montenegro. Daarin werd een aanzienlijke afname geconstateerd in exporten en importen (resp. -29% en -12% in de eerste helft van 1992). De industriële productie is afgenomen met 15-30%. De werkeloosheid in beide republieken heeft vermoedelijk de 50% reeds overschreden en de koopkracht van de bevolking is aanzienlijk gedaald, mede als gevolg van een inflatie van waarschijnlijk meer dan 100% per maand. Daarentegen heeft de meest recente oogst een overschot opgeleverd, zodat hongersnood de komende winter onwaarschijnlijk is. Het meest voelbaar is het gebrek aan brandstof, dat zeker in de komende winter tot grote ontberingen kan leiden. De betreffende studie, die in hoge mate wordt bevestigd door Nederlandse waarnemingen, concludeert echter dat deze effecten niet voldoende zullen zijn om op korte termijn de val van het regime-Milosevic te bewerkstelligen.

Er zijn in toenemende mate meldingen van politiek geweld in Sandzak, het door Moslims gedomineerde gebied dat zich uitstrekt aan weerszijden van de Servisch-Montenegrijnse grens. In de meeste gevallen zou het gaan om bomaanslagen, gericht tegen personen die proberen de etnische vrede in Sandzak te bewaren. De meest recente gevallen werden gemeld uit Novi Pazar in Servië en Pljevlja in

Montenegro. Zij lijken verband te houden met de komst van Servische vluchtelingen uit Bosnië-Herzegovina naar deze gebieden. De afgelopen weken hebben leden van etnische minderheden in beide republieken herhaaldelijk gesteld dat Serviërs uit andere delen van het voormalige Joegoslavië worden gevestigd in Kosovo, Vojvodina en Sandzak. Dit zou deel uitmaken van een bewuste politiek van "Servisering" van deze gebieden en kan derhalve leiden tot een verheviging van de etnische spanningen aldaar.

Kroatië

De (Kroatische) burgemeester van Osijek, Glavas, heeft aangekondigd dat nog deze week 20.000 Kroatische vluchtelingen zullen terugkeren naar hun oorspronkelijke woonplaatsen in Oost-Slavonië, inclusief UNPA-oost. Tot op heden is echter slechts sprake van slechts 1000 personen die hebben gepoogd UNPA-oost te bereiken. De terugkeer van de vluchtelingen past in het VN-vredesplan, waarin, naast demilitarisering en herstel van het Kroatische gezag over de UNPA's, ook is voorzien in het herstel van de oorspronkelijke etnische verhoudingen in deze gebieden. Als gevolg van onderling wantrouwen en fundamenteel tegengestelde visies van Serviërs en Kroaten over de politieke toekomst van de betreffende gebieden is het echter onmogelijk gebleken de demilitarisering van de UNPA's, met inbegrip van het ruimen van de mijnevelden, te bewerkstelligen.

De bevelhebber van de UNPROFOR-eenheden in de UNPA heeft gewaarschuwd dat de omstandigheden nog geen terugkeer van vluchtelingen toelaten. Hij wees erop dat eerdere Kroatische dreigementen om de vluchtelingen per 1 oktober terug te sturen, reeds hebben geleid tot een versterking van het Servische militaire potentieel in UNPA-oost. Op grond daarvan heeft UNPROFOR de betreffende Kroaten overreed hun terugkeer voorlopig op te geven. Daarmee is mogelijk een directe confrontatie met Servische troepen voorkomen. De president van de Servische gebieden in Kroatië, Hadzic, had vooraf reeds gesteld dat zijn troepen geweld zouden gebruiken als de VN-eenheden de vluchtelingen niet zouden tegenhouden.

Hoewel de Kroatische regering zich formeel van het initiatief van Glavas heeft gedistantieerd, heeft ook zij in het recente verleden verklaard dat de omstandigheden voor terugkeer van de vluchtelingen in delen van Oost-Slavonië gunstig zijn. Zij heeft dan ook gedreigd de komende maanden opnieuw pogingen te zullen ondernemen om vluchtelingen te laten terugkeren naar dorpen waar voor de oorlog een Kroatische meerderheid bestond. De Kroaten beschuldigen de Servische autoriteiten in de UNPA's ervan de achtergebleven Kroaten te vervolgen en Servische vluchtelingen van elders te vestigen in door Kroaten verlaten woningen. De Servische ordetroepen, voor een deel bestaand uit achtergebleven JNA-militairen, treden hiertegen niet op.

Vermoedelijk proberen Glavas c.s met de terugkeer van de vluchtelingen tevens aan te tonen dat UNPROFOR de uitvoer van fundamentele bepalingen van het vredesplan verhindert en daarmee feitelijk de Servische belangen behartigt. Het is zeker niet uitgesloten dat Kroatië op deze wijze ook een rechtvaardiging wil creëren voor een grootschalige militaire actie met als doel het Kroatische gezag over de UNPA's te herstellen, waarmee de Kroatische autoriteiten reeds herhaaldelijk hebben gedreigd indien UNPROFOR zich onvoldoende daarvoor inzet. Servische media maken melding van Kroatische militaire versterkingen rond UNPA-oost. Ook zou een groot aantal leden van de ultra-nationalistische Kroatische HOS-militie naar het gebied zijn overgebracht. Dit laatste kan niet worden bevestigd, maar is zeer waarschijnlijk. Het is zeker niet uitgesloten dat leden van deze militia, die zich verzetten tegen iedere concessie aan de Serviërs, zich zullen toeleggen op het creëren van incidenten om een Kroatische militaire actie tegen de Serviërs in de UNPA's te provoceren.

De positie van UNPROFOR in deze is precair. Ook de sluiting van de grenzen van UNPA-cost is strijdig met de Kroatische belangen, omdat het in de praktijk alleen gericht is tegen de Kroaten en vermoedelijk geen beperking op de bewegingsvrijheid van de Serviërs in de UNPA's inhoudt. De onvrede met het optreden van UNPROFOR die de Kroatische zijde de afgelopen weken heeft betoond, zal hierdoor nog verder gegroeid zijn. Dit geeft aan dat de Kroatische pogingen om de vluchtelingen te laten terugkeren niet alleen kunnen leiden tot nieuwe botsingen tussen Serviërs en Kroaten in Kroatië, maar -indien UNPROFOR zich zal blijven verzetten tegen de terugkeer van de vluchtelingen- mogelijk uiteindelijk ook tot een militair treffen tussen Kroatische eenheden en UNPROFOR.

Bij de Kroatische hoofdstad Zagreb zijn eergisteren twee witgeschilderde VN-helikopters beschoten. Over de achtergrond van deze gebeurtenis bestaat geen duidelijkheid. Het ligt echter voor de hand om in dit incident een manifestatie te zien van het groeiende ressentiment aan Kroatische zijde jegens de rol van de VN in Kroatië.

De secretaris-generaal van de VN, Ghali, heeft gisteren gewaarschuwd voor een heropleving van de gevechten in Kroatië. Hij beschuldigde met name de Serviërs van "flagrante schendingen" van het vredesplan, maar stelde dat ook de Kroaten zich aan schendingen schuldig maken. Hij sprak de vrees uit dat de Kroaten liever met militaire middelen de problemen oplossen dan door onderhandelingen.

Gisteren hebben de presidenten van "Joegoslavië" en Kroatië, Cosic en Tudjman, overeenstemming bereikt over demilitarisering van het Kroatische schiereiland Prevlaka, dat door de JNA wordt bezet vanwege de strategische ligging aan de monding van de (Montenegrijnse) baai van Kotor. De JNA moet zich uiterlijk 20 oktober van het schiereiland terugtrekken, waarna aldaar een VN-detachement zal worden gelegerd. Vorige maand was al een beginselakkoord gesloten over de terugtrekking van de JNA uit de strook tussen Prevlaka en de havenstad Dubrovnik. Federaal premier Panic en de (eveneens Panic geheten) CGS van de JNA hadden reeds eerder hun instemming met een dergelijke oplossing betuigd. De "Joegoslavische" autoriteiten willen met deze concessie kennelijk hun compromisbereidheid illustreren. Kroatië kan op deze wijze de terugtrekking van de JNA uit het gehele zuiden van de republiek bewerkstelligen. Opmerkelijk is overigens dat Tudjman en Cosic naar verluidt tevens de onschendbaarheid van elkaars grenzen hebben toegezegd. In het recente verleden had Cosic juist zijn steun betuigd aan het streven om Prevlaka, gezien het strategische belang, bij "Joegoslavië" te voegen. Ook premier Panic heeft recentelijk dit streven onderschreven.

Macedonië

De Griekse autoriteiten hebben het afgelopen weekeinde bekend gemaakt dat zij de olieleveranties aan Macedonië zullen hervatten. Deze beslissing houdt mogelijk verband met de aankondiging dat Turkije en Bulgarije olie wilden leveren aan Macedonië. Die republiek was getroffen door olieschaarste sinds Griekenland de leverantie van olie aan alle voormalige Joegoslavische deelstaten had opgeschort na beschuldigingen dat het meewerkte aan schendingen van het handelsembargo op Servië door olietransporten via Macedonië. Ook de recente aankondiging dat de Macedonische strijdkrachten de Servisch-Macedonische grenzen zouden gaan controleren, kan bij de Griekse beslissing een rol hebben gespeeld. Griekenland heeft echter bepaald dat in de begeleidende documenten bij de olie-exporten slechts melding mag worden gemaakt van "de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië". Zoals bekend verzet Griekenland zich tegen erkenning van Macedonië onder die naam, omdat dit aanspraak zou kunnen inhouden op het gelijknamige gebied in Noord-Griekenland.

Conclusie/voorzicht

hoewel een directe confrontatie tussen terugkerende Kroatische vluchtelingen en Servische ordetroepen in UNPA-oost lijkt te zijn voorkomen, hebben de gebeurtenissen vermoedelijk de reeds bestaande onvrede met de rol van UNPROFOR in Kroatië versterkt. Hernieuwde pogingen om de bepalingen in het vredesplan met betrekking tot de terugkeer van vluchtelingen geforceerd uit te voeren zijn te verwachten. Dit kan niet alleen leiden tot hernieuwde militaire botsingen tussen Serviërs en Kroaten in Kroatië, maar ook tot gevechten tussen Kroatische eenheden en UNPROFOR.

Federaal premier Panic heeft nog geen succes geboekt bij zijn pogingen het internationale embargo tegen "Joegoslavië" te verlichten. Dit verzwakt zijn positie in de machtsstrijd tegen de conservatieven onder leiding van de Servische president Milosevic.

Ondanks de groeiende economische crisis in "Joegoslavië" zijn er nog geen aanwijzingen dat de internationale sancties tegen dat land op korte termijn zullen leiden tot de val van Milosevic c.s.

De overeenkomst voor demilitarisering van het strategisch gelegen schiereiland Prevlaka, die neerkomt op een terugtrekking van de JNA uit de gehele Kroatische exclave rond Dubrovnik, voorkomt een militaire confrontatie tussen Kroatië en de JNA. Deze oplossing houdt met name van "Joegoslavische" zijde een aanzienlijke concessie in; dit beoogt kennelijk de compromisbereidheid van de federale autoriteiten te ondersteunen. Het is vooralsnog onduidelijk in hoeverre de demilitarisering bijdraagt aan de oplossing van de vraag welke staat de soevereiniteit over Prevlaka dient te bezitten.

Er is op zowel politiek als militair gebied sprake van intensivering van de samenwerking tussen de regeringen van Kroatië en Bosnië-Herzegovina. Dit wijst erop dat beide presidenten hun ogenschijnlijk tegengestelde concepten over de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina hebben geharmonieerd. Het is echter nog niet duidelijk of deze bijstelling van tactische of strategische aard is.